

Officieel orgaan van de Historische Vereniging Vleuten, De Meern, Haarzuilens 1981 1

<https://hdl.handle.net/1874/10002>

VHM

ab utr uu

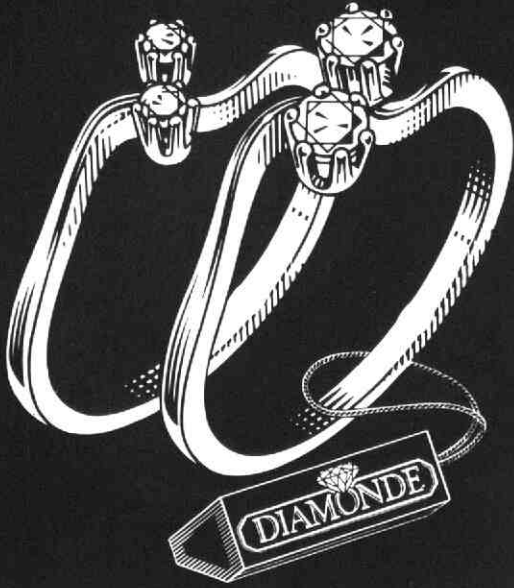
HISTORISCHE VERENIGING VLEUTEN DE MEERN HAARZUILENS

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

0752 3578

Wij vertellen u
alles wat u over diamant
wilt weten...

en kunnen u een
prachtige collectie tonen.

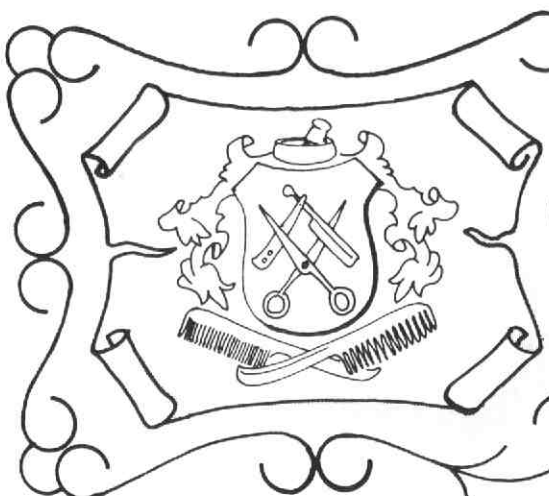
WOLTERS

GOUDSMID JUWELIER HORLOGER

MODE

voor
jong en oud
hem en haar
dat is **STERK**

12½ % korting in gratis kopen

**herenkapsalon
ad van zoeren**

stationsstraat 34 vleuten tel: 1263
meerndijk 10 de meern tel: 1277

**een proper hoofd en een gladde kin,
daar steekt de man z'n schoonheid in.**

Bestuur:

Dr. B.J. van Vliet, voorzitter
Den Hamstraat 38, Vleuten
tel. 03407 - 2673

W.H. Denekamp, sekretaris
Utenhamstraat 5, Vleuten
tel. 03407 - 1948

Mw. M. Brits - Oversteegen,
penningmeester
Odenveltlaan 29, Vleuten
tel. 03407 - 1897

J. Schutte, coörd.werkgroepen
Zandweg 138, De Meern
tel. 03406 - 3216

A.J. van Zoeren,
Stationsstraat 34, Vleuten
tel. 03407 - 1263

Redactie-adres:

Leon van Esch
Hindersteinln. 7, Vleuten (3451 EV)
tel. 03407 - 2871

Inhoud:

- voorwoord burgemeester. . . blz. 2
- inleiding bestuur . . . . . blz. 2
- bestuursmededelingen;
activiteiten v.d. vereniging. . blz. 3
- expositie in de Meern en
Vleuten blz.3
- "een pachtboer met courage
te De Meern" door Jac. de Bruin
uit De Meern . . . . . blz. 4
- "herinneringen van een dorps-
bewoner", door A.F. Migo uit
Vleuten . . . . . blz. 8
- "Bottestein", werkgroep
Bottestein, door K.B.Nanning
Vleuten . . . . . blz. 12
- "een dorp verandert". . . . blz.16

Bankrekeningnrs. van de vereniging:

- RABO, Vleuten, nr. 36.75.17.574
of giro van de bank nr. 195573 +
vermelding bankrekeningnummer
en
- ABN, De Meern nr.55.66.33.040
t.n.v. Historische Vereniging Vleu-
ten, De Meern en Haarzuilens.

drukwerk: Niek van Kooten,
De Meern
omslag: Peter de Vries,
De Meern

L O S S E NUMMERS: f. [redacted]

Voorwoord.

Graag schrijf ik ter gelegenheid van de eerste uitgave van het blad van de Historische Vereniging Vleuten - De Meern in oprichting een voorwoord.

Ik juich de oprichting van een vereniging, die zich gaat bezig houden met de historie van onze gemeente, zeer toe. Ik denk dat er onder de inwoners van deze gemeente nog een schat van gegevens over het grijze en meer recente verleden van deze gemeente en haar inwoners te vinden is. Het zal in de eerste plaats de taak zijn van de Historische Vereniging om al die zaken, die bewaard zijn gebleven, te registreren en zo mogelijk bijeen te brengen. Verder zal de vereniging zich bezig houden met het houden van lezingen en tentoonstellingen betreffende de geschiedenis van deze gemeente of delen daarvan. Ook zullen lesbrieven voor de scholen worden samengesteld en speciale studies naar bepaalde objecten worden opgezet.

Ik heb begrepen dat de vereniging zeer geïnteresseerd is in oude documenten, geschriften en foto's. Ik doe dan ook een beroep op alle inwoners de Historische Vereniging waar mogelijk behulpzaam te zijn en materiaal aan te dragen. Tevens verzoek ik de inwoners van deze gemeente de vereniging op de hoogte te stellen als er bepaalde vondsten worden gedaan, ook als het oude voorwerpen en bouwsels betreft, die gevonden worden bij sloop- en graafwerkzaamheden binnen deze gemeente.

Ik wens de Historische Vereniging, die binnenkort haar officiële oprichtingsvergadering zal hebben, veel succes toe en een langdurige toekomst op basis van een rijke historie. Dankzij de inspanningen van de Historische Vereniging zal blijken, dat de historie van deze gemeente veel rijker is dan menig- een tot nu toe kon vermoeden.

Vleuten, september 1981
De burgemeester van
Vleuten - De Meern,
Mr. H.A.C. Middelweerd

Inleiding van het bestuur.

Voor u ligt de eerste uitgave van de periodiek die de Historische Vereniging voor Vleuten, De Meern en Haarzuilens zal gaan verzorgen. Het is tevens de eerste officiële schriftelijke presentatie naar buiten van de vereniging. Alhoewel onze vereniging nog jong is, verheugt het het bestuur bijzonder, dat er zoveel mededorpsgenoten zijn die van hun enthousiasme laten blijken, lid zijn geworden en/of zich inzetten voor het doen slagen van de inmiddels ontplooide activiteiten. Het is ons gebleken, dat er in onze gemeente op het gebied van historisch onderzoek aan de ene kant een enorm terrein braak ligt, maar dat er anderzijds ook erg veel materiaal, geschriften, akten, foto's, gebruiksvorwerpen, opgravingsmateriaal e.d. aanwezig is. Met U als enthousiaste geïnteresseerde willen wij graag in die rijstebrijberg van gegevens ordening brengen, zodat er geleidelijk een duidelijk beeld kan ontstaan van de erfenis die onze voorouders op deze plaats in het Sticht aan ons hebben nagelaten. Een erfenis die wij in onze jachtige tijd niet verloren mogen laten gaan, sterker nog, die wij zo mogelijk als een compleet beeld instand gehouden weer aan de volgende generaties moeten kunnen doorgeven. Bij deze beeldvorming wil het bestuur zoveel mogelijk dorpsbewoners betrekken. Dit kan bijv. niet alleen door actief deel te nemen aan de diverse werkgroepen zoals die in dit nummer worden opgesomd, maar ook door de jeugd van onze gemeente te betrekken bij de geschiedenis van Vleuten/De Meern. Een initiatief hiertoe met medewerking van de plaatselijke scholen is in ontwikkeling. In dit eerste nummer laten wij twee dorpsbewoners aan het woord, m.n. de heer Jac. de Buijn uit De Meern met een artikel over een moedige pachtboer te De Meern rond het jaar 1600, en de heer A.F. Migo uit Vleuten, die herinneringen ophaalt uit het Vleuten vanaf 1923. De heer K.B. Nanning uit Vleuten schreef namens de werkgroep Bottestein een inleiding over deze ridderhofstad, die in vorige eeuwen een voorname plaats innam onder de riddermatige goederen in deze streek. Het bestuur hoopt, dat met deze uitgave een klein schakeltje uit de lange keten van de dorpsgeschiedenis aan U wordt geopenbaard. Wellicht zet e.e.a. U aan ook uw verhaal eens op schrift te zetten, zodat het via ons orgaan gemeengoed kan worden voor allen in ons dorp die de historie een warm hart toedragen.

Gaarne spreken wij onze dank uit voor het vele werk, dat verzet is door de werkgroepen om tot de realisatie van dit nummer en de begin oktober 1981 te houden tentoonstelling in De Meern en Vleuten te komen.

Het bestuur, september 1981

BESTUURSMEEDEDELINGEN EN AKTIVITEITEN.

Een historische vereniging in onze gemeente is een feit! Zo werd enkele maanden geleden het resultaat van een initiatief van enige dorpsbewoners bekend gemaakt. In een vergadering van belangstellenden werd een - voorlopig - bestuur gekozen, dat als opdracht meekreeg deze vereniging gestalte te geven. Wel, het bestuur heeft niet stil gezeten.

Aktiviteiten

Met de uitgave van dit eerste orgaan gaat een week na elkaar in de beide dorpskernen Vleuten en De Meern een tentoonstelling van start, die gezien kan worden als de eerste officiële presentatie van de historische vereniging in Vleuten, De Meern en Haarzuilens. Dat dit geen tentoonstelling is die de geschiedenis van onze gemeente uitputtend behandelt, valt te begrijpen. Wij willen hiermee in eerste instantie aan U, dorpsbewoners, laten zien dat er veel oud materiaal in onze gemeente voorhanden is. En er is zonder twijfel nog veel meer. Dát bijeen te brengen en te catalogiseren is één van de toekomstige taken van deze vereniging, die dit uiteraard alleen maar kan realiseren als er medewerking verkregen wordt van vele dorpsbewoners. Het bestuur doet dan ook graag een beroep op allen die in het belang van het behoud van de rijke geschiedenis van onze gemeente hieraan hun medewerking willen verlenen.

Bottestein

Inmiddels heeft een werkgroep zich beziggehouden met de historie van een, niet meer aanwezige, ridderhofstad, n.l. Bottestein. De pennevrucht van deze werkgroep treft U in deze uitgave aan.

Dorpsfilms

Het bestuur heeft zich intensief bemoeid met de mogelijkheid de van de dorpskernen aanwezige films vertoond te krijgen. Voor wat betreft Vleuten heeft de vertoning inmiddels plaats gevonden. De belangstelling voor de vertoning van de films over oud-Vleuten op 23 september j.l. door de heer J. Fokker was zo groot, dat binnenkort nogmaals een vertoning zal plaatsvinden. De films over De Meern zijn zo veelomvattend, dat eerst bepaald moet worden in welke volgorde en op welke wijze deze vertoond zullen worden. Hierover volgen t.z.t. nadere berichten.

Kontakten

Zowel met de gemeente Vleuten - De Meern als met historische verenigingen in onze omgeving zijn goede kontakten gelegd die er o.i. in de toekomst toe kunnen leiden

als historische vereniging een goede greep te krijgen op het behoud (en publikatie) van alles wat met recente en oude geschiedenis van Vleuten - De Meern te maken heeft en verder inzicht te krijgen in de geschiedenis van onze gemeente in relatie tot zijn omgeving. Goede kontakten met b.v. de gemeente zouden er in de toekomst toe kunnen leiden dat de vereniging kan inspringen bij het op orde brengen van het oud-archief en voorhanden zijnde fotomateriaal van de gemeente.

Lezingen

Het ligt in onze bedoeling regelmatig, al dan niet aan ledenvergaderingen gekoppeld, lezingen te organiseren. Wij denken hierbij b.v. aan onderwerpen als: genealogie, archeologie (hoge woerd, reijerscop etc.), paleologie (handschriftkunde), archiefkunde en verder wat U als geïnteresseerden als onderwerpen aandraagt.

Foto en film

Er is een film- en fotoclub die initiatieven gaat ontwikkelen ons dorp voor het nageslacht op de gevoelige plaat vast te leggen, het registreren van dorpsgezichten die gaan verdwijnen en een archief aan te leggen van foto's en evt. films, aan de hand waarvan de noodzaak tot het behoud van monumenten en opmerkelijke dorpsgezichten kan worden aangetoond.

Verhalen/geluidsarchief

Ook willen wij komen tot een archief van o.m. geluidsbanden, waarop zijn vastgelegd gesprekken met dorpsbewoners die ons nog kunnen vertellen hoe het vroeger allemaal was, maar ook die verhalen die onze kinderen weer kunnen vertellen wat er nú zo allemaal onder de dorpsbewoners leeft.

Wergroepen genealogie en paleologie, archeologie e.v.

In principe heeft het bestuur besloten tot het instellen van een genealogische en een paleologische werkgroep. Het bestuur roept belangstellenden op die deze twee werkgroepen van de grond willen helpen tillen. Ditzelfde geldt voor een archeologische werkgroep. Zij die hiervoor tijd beschikbaar willen stellen kunnen zich opgeven bij de sekretaris van de vereniging (zie blz. 2). Het bestuur heeft verder het plan om een werkgroep "Willibrord 100 jaar" in te stellen. Hierbij willen wij aandacht schenken aan het binnenkort 100-jarig bestaan van de St. Willibrordkerk te Vleuten. Het plan de geschiedenis van Café De Brouwerij te Vleuten uit te zoeken hebben wij nog even in de wachtkamer gezet. T.z.t. zal dit worden opgepakt.

Ledenvergadering:

In principe zal op dinsdag 10 november om 20.30 in De Meern een ledenvergadering worden gehouden. De lokaliteit wordt nog nader bekend gemaakt.

Oproep

U begrijpt, dat al deze activiteiten niet alleen veel tijd, maar vooral ook veel geld kosten. Het is daarom van veel belang een groot aantal in beide opzichten ondersteunende leden te hebben, waardoor deze en andere te ontwikkelen activiteiten mogelijk worden. Het bestuur doet dan ook aan alle dorpsgenoten (Vleuten en De Meern en Haarzuilens) die belangstelling hebben voor de geschiedenis van ons dorp het verzoek de vereniging te steunen in alle opzichten en zo mogelijk lid te worden. Bijdragen en/of kontributie (voor 1981 minimaal f. 10,-) kunt U storten op bankrekening 36.75.17.574 bij de RABO te Vleuten of op de girorekening van de RABO, nr. 195573 onder vermelding van het bankrekeningnummer van de Historische Vereniging, alsmede bij de ABN te De Meern, rek.nr. 55.66.33.040. (giro van de bank: 1412 t.n.v. ABN - Utrecht).

Tentoonstelling:

Met het thema "Wonen, werken en Omgeving" (Romeinse Tijd tot heden) organiseert de Historische vereniging op vrijdag 2 en zaterdag 3 okt. a.s. in De Meern en 9 en 10 okt. in Vleuten een introductie-tentoonstelling, waarbij in beide gevallen, tot ons genoegen, gebruik kan worden gemaakt van een van de plaatselijke scholen. In De Meern is dat de Paus Johanneschool, v. Heemskerklaan 2 en in Vleuten de Willibrordschool, J.F.Kennedylaan 3. De openingstijden zijn op vrijdagavond van 19.00 tot 22.00 uur en 's zaterdags van 11.00 tot 16.00 uur. 's Vrijdags overdag is bedoeld voor de kinderen van de 5e en 6e klassen in onze gemeente. De officiële opening vindt plaats op vrijdag 2 oktober in de Paus Johanneschool, v. Heemskerklaan 2, De meern, om 19.00 uur door de burgemeester, Mr. H.A.C. Middelweerd.

De tentoonstelling, samengesteld uit verzamelingen van leden/dorpsbewoners heeft een wervend karakter; om alle activiteiten, formatie van werkgroepen etc. mogelijk te maken zijn meer leden nodig. Er zal dus niet diepgaand op specifieke onderwerpen worden ingegaan, maar de vereniging wil zich in een fijne sfeer aan de dorpsbewoners voorstellen. Op de driedeling in het thema volgt de driedeling in de tijd, m.n. v.a. de Romeinse Tijd tot 1580, v.a. plm. 1580 tot 1815, en 1815 tot heden v.w.b. de drie dorpskernen. Te zien zijn gebruiksvoorwerpen mbt. oude ambachten en boerderijen, kaarten, foto's, krantenknipsels, etsen, schilderijen, munten, boeken, documenten en tekeningen, waaronder een gedetailleerde tekening van ruïne de Haar, en enkele voorbeelden van archeologische vondsten, etc.

EEN PACTBOER MET COURAGE TE DE MEERN

Het archief van het Kapittel van Oudmunster Nr. 604 en 605, in bewaring bij het R.A. te Utrecht, is een rijke bron van informatie voor de geschiedenis van De Meern en zijn bewoners, in zonderheid over de gebeurtenissen rond de oude dorpskerk (thans de Ned. Herv. Kerk).

Wel is het uiterst moeilijk, door de veelheid van stukken, alle gegevens op hun juiste mérites te beoordelen om een goed beeld van de werkelijkheid te krijgen.

Ik heb de verschillende stukken als onderdelen van een legpuzzel beschouwd om vandaaruit een sluitend relaas te maken.

Ik begin dan met een pachtbrief van 25 maart 1594, waarvan de eerste bladzijde in het oude schrift hier wordt afgedrukt:

Copie

Wij Walraven van Brederoede Heere tot Brederoede
 Vrijheer tot Vijanen ende Ameijde ende als Heer van
 Nijvelt patroon ende Collatuer van seckre Vicarie
 van Ste Anthonis aen den Meern bij Utrecht, doen
 kondt ende bekennen voor ons ende onser Nacomelingen
 bij believen van Mr. Willem Quirijns van de Goije
 vicaris ende possessuer der selver Vicarie in eenen
 ewigen erfspacht gegeven te hebben ende geven bij dezen
 Alexander Cornelissen wonende aen de Meern voor
 hem sijnen erven ende nacomelingen een hujs ende bogaert
 staende ende gelegen aen de Meern bij de Meernbrugge
 groot ontrent enen halve mergen lants gemeent met
 sestalf mergh lant daer noortwerts achter aenleggende
 ende aen de voornoemde Vicarie behoorende daer
 t convent van de Wittevrouwen boung ende
 Mr. Jan de man ofte sijns actie hebbende westwerts
 beneden naest gelant sijn sulcx de voorsz. Alexander Cornelissen
 ende sijn ouders die van outs altyt tot noch toe gebruyckt
 hebben met alle t gunt daerop en in eert ende nagelvast
 is ende dit in manieren ende op conditien sijn nae
 volgende om twaelff heijser Car. gl. tot xx st. den
 gulden gereckent off ander goot gevalueert payment (= betaalmiddel)
 dier weerde daer voor indertijt der betalinge
 des Jaers ewelick ende erfelijk . . . . . vrijs gelts sonder en
 enigerhande offcortinge ofte verminderinge des

In hedendaags schrift luidt de eerste bladzijde:

Wij Walraven van Brederoede Heere tot Brederoede
 Vrijheer tot Vijanen ende Ameijde ende als Heer van
 Nijvelt patroon ende collatuer van seckre Vicarie
 van Ste Anthonis aen den Meern bij Utrecht, doen
 kondt ende bekennen voor ons ende onsen nacomelingen
 bij believen van Mr. Willem Quirijns van de Goije
 vicaris ende possessuer der selver vicarie in eenen
 ewigen erfspacht gegeven te hebben ende geven bij dezen
 Alexander Cornelissen wonende aen de Meern voor
 hem sijnen erven ende nacomelingen een hujs ende bogaert
 staende ende gelegen aen de Meern bij de Meernbrugge
 groot ontrent enen halve mergen lants gemeent met
 sestalf (= 5 1/2) mergen lants daer noortwerts achter aenleggende

mede aen de voornoemde vicarie behoorende daer
 t convent van de Wittevrouwen oostwerts boven ende
 Mr. Jan de Man ofte sijns actie hebbende westwerts
 beneden naest gelant sijn sulcx de voorsz. Alexander Cornelissen
 ende sijn ouders die van outs altyt tot noch toe gebruyckt
 hebben met alle t gunt daerop en in eert ende nagelvast
 is/ ende dit in manieren ende op conditien hiernaer
 volgende om twaelff keijser Car. gl. tot XX st. den
 gulden gereckent off ander goot gevalueert payment (= betaalmiddel)
 dier weerde daer voor indertijt der betalinge
 des Jaers ewelick ende erfelijk . . . . . vrijs gelts sonder en
 enigerhande offcortinge ofte verminderinge des

Dat we hier al direct in diverse moeilijkheden zitten kunt u uitvoerig lezen in mijn boek: "De Hervormde Gemeente De Meern". Doch het gaat ons nu vooral om Alexander Cornelisse.

Voor twaalf Keizer Carolus gulden tot 20 stuivers den gulden gerekend wordt hij pachter van een boerderijte staande nabij de kapel op De Meern.

Wel zijn in de pachtbrief verschillende condities opgenomen, waarvan ik dié vermeld, die in het vervolg een rol zullen spelen.

a. de boomgaard, die noordwaarts grenst aan een perceel bouwland van sestalf (= 5 1/2) morgen land, dat eveneens behoort tot de vicariegoederen van de St. Anthoniskapel, moet hij van een heining voorzien en wel zo, dat de "voorzeide sestalve mergen lants daar duer niet bescha-dicht worden".

b. Op een aangrenzend perceel grond is vroeger met consent van de "Heere ende possessuer" een huisje met "sijn aangebrennen plaatsen" getimmerd en bestemd voor een koster, schoolmeester of de possessuer zelf (I). Dit moet blijven staan "nu ende ten eeuwigen dagen". Hiermee mag Sander zich niet bemoeien, evenmin als met de kapel en het kerkhof (II), die op dezelfde grond gelegen zijn.

Doch wat doet Alexander Cornelisse, kortweg Sander Cornelisse genoemd.

Hij weet zijn terrein te vergroten door de limieten (grensafbakeningen) te verzetten. Zijn "noordheininge" schuift hij "enkele treden" in de richting van het bouwland op. Hoewel hij dit mede graag in pacht zou hebben, lukt hem dit niet. Zijn achterhuis, ook bakhuis of wagenshuur genoemd, gaat hij vergroten, vernieuwen, en wel zodanig dat er sprake is van verdubbelen. Hij stelt daarin "ombehoorlijke lichte met opgaende veijnsters". Om aan bouw materiaal te komen breekt hij een deel van de Westgevel van de kapel af (er werd hierin blijkbaar geen dienst gehouden). Ook graaft hij de driekantige fundamenten uit van een eertijds op het kerkplein gestaan hebbend huisje. Om zijn bouwsel zo stevig mogelijk te maken "hecht" hij de schuur met drie doorgaande houten ankers vast aan de Noordmuur van de kapel. Deze verkeert blijkbaar ook al in een niet te beste staat, want de muur lijdt door het overwicht "merckelijke schade", vooral nadat Sander nog een en ander met vier overgaande ijzeren banden verstevigt.

En dan heeft Sander nog de brutaliteit een "nije woenplaets" te zetten tussen de kapel en het voorzeide huisje (is dit het schoolmeestershuisje?) op grond die geen deel van de erfpacht uitmaakt,

doch behoort tot "des capels kerckhoff" en "affganck van de cameran des vicarius woenplaetse". Wel had de possessor hem gunstelijk "tot weerseggens" toegeestaan, dat hij over de spatie (dus Kerkegrond) zijn opdrift of wagenweg mocht hebben aangaande hij tot zijn groot bedrijf geen andere had. Met grote vermetelheid wil Sander beletten dat de woningen die er gestaan hebben in de oude stijl worden hersteld.

En dit alles geschiedt zonder consent van Mr. Willem Quirijnse van der Goye, wettelijk possesseur van de vicarie. Hij heeft Sander over een en ander wel eens onderhouden maar zonder succes.

Sander's bedrijf schijnt nogal intensief te zijn geweest; hij komt zo nu en dan ruimte te kort. Maar ook daarop weet hij raad. Vaak staat het schoolmeestershuisje - bij gebrek aan een schoolmeester - leeg en dan jaagt hij daarin zijn varkens, schapen en kalkoenen.

Verder stelt hij bij de kapel hekken en andere staketsels, zodat het kerkplein door zijn occupatie (wederrechtelijke bezetting) steeds kleiner wordt.

In vele stukken wordt in allerlei toonaarden over de spatie tussen de aldaar staande woningen en de kapel gesproken.

Duidelijk blijkt, dat deze woning, oorspronkelijk bestemd voor de vicarius of kapelaan, uit twee "bekwame" vertrekken, het voorste zuidwaarts en het achterste noordwaarts, heeft bestaan.

Elk had een uit- en ingang recht tegenover de kapel. Blijkbaar kon de kapelaan zo rechtstreeks over het kerkepad van 23 voet (1 Rijnlandse voet = 0,308 meter), dus ruim zeven meter, naar de kapel komen. De Vicaris Hr. Hendrick Jansz. Zaliger blijkt tevens schoolmeester te zijn geweest. Verder komt nog schoolmeester Hr. Nicolaas Martijnse of kortweg Claas Mertensz ter sprake, die dan in het achterste deel van het complex gewoon schijnt te hebben. Mogelijk werd de voorste kamer voor schoollokaal gebruikt. De woningen blijken nogal oorlogsschade te hebben opgelopen. Zijn dit vernielingen van doortrekkende troepen geweest? Toch wordt blijkbaar spoedig na deze ruïnering het voorste gedeelte weer hersteld en tot schoolhuisje gepromoveerd. Of dit nu de woning van de schoolmeester of de schoollokaliteit is, is onduidelijk.

Ik dateer een en ander rond 1600.

Het kerkvisitatierapport van midden 1593 spreekt van "een vervallen capelleken, edoch waeraen sovele gerepareert is, dat men de school daerin houden can".

Was dit een noodmaatregel?

Maar nu terug naar Sander Cornelisse.

Mr. Willem Quirijnse van de Goye spant - na lang aarzelen -, hij "zou niet gern ad remedium justicio"

willen procederen en had "het proces gedilayeert (uitgesteld) op hope dat men alles met soetichheit zoude voorkomen", een proces aan tegen Sander Cornelisse. Na diens dood tegen Petertgen Claës, weduwe van Sander Cornelisse en nog later tegen Peter Willemse als man ende voogd van Peterchen Cleas zaliger gewesen huisvrouw van Sander Cornelisse. In 1614 komt de zaak eerst voor het Gerecht van Vleuten.

Willem Quirijnse van de Goye, wettelijk possessor van de Capellanije van St. Antonius Capel aan de Meern doet naar conscientie zijn klachten jegens Petertchen weduwe van Sander Cornelisse, die zich voor enige jaren verabuseerde (en) verstout heeft verschillende artikelen uit de erfpachtbrief van 25 maart 1594 te schenden. Uitvoering worden in het desbetreffende verslag de ons bekende euveldeaden van Sander gememoreerd.

Het zijn de overtredingen van de door mij met Romijnse cijfers genummerde punten uit de pachtbrief (I) en (II), waaraan nu wordt toegevoegd: "noch daer" jegens u(i)paddingen".

En dit zijn redenen - was ook in de pachtbrief vastgelegd - om Sander en zijn nakomelingen van de erfpacht en van alle verleende rechten en toezeggingen vervallen te verklaren. En dan wordt geeist dat hij alles zoveel mogelijk in de oude staat zal terugbrengen met schadevergoeding.

De possessor verzoekt den W.E. Gerechte op zijn kosten de moeite te willen nemen om "in loco oculare" (ter plaatse te komen zien) te zien wat voor truc Sander heeft uitgehaald t.a.v. de grenscheidings boomgaard - bouwland. Dit is geschied, want ik vind op 1 augustus 1614 deze acte:

"Ten versoecke van Mr. Willem Acquirijnse van der Goe (men wist die vreemde naam zeker niet beter te schrijven), hebben wij Jan Jansz van Cothen ende Sebastianus Andriesz van Sijl, Schepenen van Vleuten, ons laten vijnden aen De Meern ontrent die Capelle alwaer wij gesoen hebben seeckre fundamenten van huijsinge welcke gestaan hebben ontrent de voorzeide Capelle sonder wel te weeten wie die huijsinge toebehoort hebben, daer wij het fundament van gezien hebben".

Secretaris van Vleuten was toen Hore van Boxtel.

Het proces voor het Gerecht van Vleuten heeft Willem Quirijnse van der Goye geld gekost. De rekening van de Secretaris van Vleuten is bewaard gebleven. Er staat boven: Specificatie van 'tgeen ick als Secretaris van Vleuten verdient hebbe in de saecke van Mr. Willem Acquirijnsse zoo hij heeft geprocedeert tegens en wegen van Za(liger) Sander Cornelisse, Het is een hele

rekening, die aanvankelijk sluit met een totaal van 4 gulden en 12 stuivers, doch nog met een drietal posten van resp. 26, 18 en 6 stuivers wordt aangevuld.

Ook deze acte vond ik:

Ten verzoeken van Mr. Willem Quirijsse van der Goye getuigen Ghijsbert Adriaensz op Velthuysen, Claes Jacobsz aan de Meern en Cornelis Willemsz wonende op Hoochwoerd, dat zij pachters zijn van naast aangelegen landen van Sander Cornelisse, dat het hun bekend is, dat Sander zijn noordheining van de boomgaard heimelijk verzet heeft.

Uit het gerechtelijk verslag blijkt mede, dat de familie Sanders nog F.21.- gebeurd heeft voor verkochte iepen (met consent van de possessor) voorgevende dit geld te zullen besteden aan noodzakelijke reparaties aan de kapel. Deze vrome voornemens werden echter niet geëffectueerd, zodat de possessor hiervan restitutie verlangt om deze gelden alsnog recht te besteden. Voor het Gerecht worden verscheidene getuigen gedagvaard. Deze verhoren (interrogatoria) zijn zeer interessant om door te lezen, doch draaien doorgaans op een aantal punten van gelijke strekking uit. Ik zal ze uit het verhoor van Steven Goortsz de With, oud zijnde 48 jaren, kort weergeven en bij de verdere getuigen alleen aangeven als er "nieuws" is.

gevraagd aan hem werd:

1. Heeft hij met zijn vaderzaliger zekere tijd geleden gezien dat Sander Cornelissezaliger bezig was met het uitrooien van zekere fundamenten van huizen die aan de vicarie behoren?
2. Heeft zijn vader Goort Luytensz Sander daarover berispt door te zeggen "Sander, Sander, mag dat also bestaan?"
3. Heeft Sander toen geantwoord: "het is toch krijgh en een quadt papenjaar", doorgaande met zijn werk?
4. Is hem bekend dat de wagenschuur van Sander met houten ankers aan de noordmuur van de kapel is vastgehecht, de schuur verdubbeld en door ijzeren banden versterkt?
5. Was de spatie tussen de kapel en het huisje met hofje van Heer Claes, schoolmeester, afgeheind van de boomgaard?
6. Heeft Sander het schoolhuis - als het leeg stond - gebruikt om daarin zijn varkens, schapen en kalkoenen te jagen?
7. Is de gevelmuur van de kapel eertijds niet hoger geweest? Op al deze vragen verklaarde de getuige onder ede bevestigend. De substituut Schout (naam onleesbaar) en Ghijsbert Cosijnsz en Ghijsbert Goortsz, Schepenen van Vleuten, ondertekenen de acte 11 augustus 1614.

Dan worden aan de volgende gerechtelijke gedagvaardde getuigen bovengenoemde vragen voorgelegd: Cornelis Willemsz, oud 50 jaar, Cornelis Jacobsz, oud omtrent 50 jaar, Adriaan Goortsz, die verklaart niet anders te weten dan dat Sander Cornelisse aan de noordzijde van de Capel getimmerd heeft een "lootse", zonder van de ankers te weten.

Claes Jacobsz, oud 43 jaar.

De acte wordt op 11 augustus 1614 opgemaakt en ondertekend door Hans....., substituut Schout, Ghijsbert Cosijnsz en Ghijsbert Goortsz, Schepenen van Vleuten. De Secretaris is Hore van Bostel. (Vraag: zouden Cornelis Jacobsz en Claes Jacobsz broers zijn geweest?)

In een ongedateerd (gezien de leeftijd van eerste deposant is dit 1614) stuk getiteld:

"Getuichenisse der Waerheyt beleyt ten versouck van Mr. Willem Quirijsse van der Goye, possessor van de Capellanye aan de Meern over zekere questien tegens Petertgen Sander Cornelissen weduwe nopens d'capelsmuyr/gevel/mitsgaders van de gelegtheden der twee cameran daer voortyts tegen overgestaen tot woninghe van den Vicarius", komt als eerste deposant (getuige) de ons reeds bekende Steven Goortsz de With, nu woonachtig en geboren aan De Meern, oud omtrent 48 jaar (klopt met het eerder vermelde stuk). Hij doet de verklaring voor de Notaris en de Secretaris der Gerechte van Vleuten.

Nu is er sprake van Sander's wagenschuur/bakhuis, die hij vergrootte en wordt het aantal ijzeren banden op vier gesteld "tot beswijkinge derselver muyr, soe men tegenswoordig noch sien mach". Ook blijkt nu de in punt 7 genoemde gevel, de westgevel te zijn; er is hieraan schandelijk "geraseert" (gesloopt), waardoor de muur thans veel lager is dan voorheen. Zeker is dat de door Sander "verzamelde" stenen dienen moeten ter verhoging en vernieuwing van zijn bakhuis. De in punt 5 genoemde schoolmeester wordt nu Hr. Claes Martijnse genoemd die daar woonde en bij zijn huis "tot zijn playsier een hofken" had. Natuurlijk was dit stukje grond van de erfpacht van Sander uitgezonderd. Verder herinnert Steven zich dat er "twee cameran" waren, waarvan in één Hr. Henrick Janszaliger, vicarius, woonde.

Het verhoor sluit af met de mededeling dat hij dit alles onder eede deed voor het volle Gerecht van Vleuten, dat, in loco, aan De Meern vergaderd was ten huize van Dirck. ** (onleesbaar)

Enkele malen wordt deze verklaring onderbroken met de woorden "zoals ook al de geburen (buren, bewoners) notoir (bekend) is".

Al metal staat Sander bij zijn dorpsgenoten niet hoog aangeslagen. Gezien zijn houding in zake de kapel schijnt Sander niet erg kerks te zijn geweest.

De volgende getuige is Antonis Adriaan Ghijsbertsen, wonende mede (je zou zo zeggen dat dan ook Steven Goortsz de With daar woonde) aan de Meernbrugge, geboren op Velthuysen, oud omtrent 54 jaar. Hij verklaart dat alles wat hem, „voorgelezen" is met de waarheid accordeerde. Vervolgens verklaart Cornelis Jacobsz, wonende mede aan de Meernbrugge omtrent twee en dertig jaar, hetzelfde.

(Zou hij een ander persoon zijn geweest dan de eerder vermelde Cornelis Jacobsz, die omtrent 50 jaar was, hoewel mij dit vreemd voorkomt?) Evenzo getuigde Claes Jacobsz, mede woonachtig en geboren aan de Meern. Van hem wordt nu geen leeftijd opgegeven. (Zie ook het eerste verslag). Adriaan Goyertsz, kleermaker, wonende althans aan de Ouden Rijn, oud 53 jaar, verklaart "het voorgeschrevene voor waarachtig". Deposant voegt er aan toedat hij in zijn jonkheid "menich nacht jaer en dagh in de Camer daer wonende die open plaetse gebleven is, gesepareert en geslapen heeft ten tijde van Heer Henrix".

Zijn verklaring omtrent de vermoedelijke standplaats van die "Noortsche ofte afterste muyr ter stede daar nu wederomt "fundament begrepen is", is me niet recht duidelijk. En dan komt een zeer merkwaardige verklaring, die blijkbaar van te voren is afgelegd, want in de marge staat: Deze persoon is thans absent en ergo voor deze tijd niet gehoord. Het is Marechen Claes dochter. Haar leeftijd is helaas niet ingevuld. Zij woonde met haar ouders. Het ligt voor de hand hier te denken aan de schoolmeester Hr. Claes Martijnse en zijn vrouw. Bij haar heugenis was daar "tegens Sanders Bogaerts" een vervalten murage. De woning van haar ouders met bijbehorende hofken was met "flierende andersints" afgeheind.

De jaren dat ze daar woonde had ze van Sander geen "opspraak off belet" gehad. Dan komt Marchgen Jacobs, huisvrouw van Ott Jacobs, geboren in de Oudenrijn, "van haer kyntsche dagen off stadich aen de Meern" heeft gewoond, oud omtrent 60 jaar. Een verklaring van haar staat niet genoteerd. Hier terzijde staat: Ende Marie, nu huisvrouw van Gerrit Jansz, oud "omtrent bij de honderd jaren".

(Als dit waar is, kon ze wat verhalen).

De getuigenrij wordt gesloten door Gereghe Tonis Jansz, weduwe, huisvrouw van Ariën, omtrent 57 jaar. Zij weet nog al wat.

En dat komt omdat zij altijd omtrent De Meern heeft gewoond

en bij Heer Henrick Jansz. school heeft gegaan. (Dit moet dan dezelfde persoon zijn, die Steven Goortsz de With, "zaliger vicarius" noemt). Zij is nog wel indachtig dat er twee "camerens" waren en dat "die selven ongelijcks naeder ande Capel stonden metten Oostmuyre alwaer men u(i)t en in ghonck".

Hieruit krijg ik de indruk, dat de twee "camerens" toch gescheiden optrekjes waren en de een dichter bij de kapel stond dan de andere. Verder verhaalt ze dat er een vrije beheinde doorgang was voor de passanten, en tevens dienende om een lijk ten tijde van een begrafenis daarover naar het kerkhof te brengen. Dit kerkhof lag tussen de kapel en de dijk. Haar is ook nog wel bekend dat er in de buurt van Sander's boomgaard een muur heeft gestaan, op de plaats waar men nu de fundamenten vindt.

Ze weet zeker dat Sanders's ouders vanuit de boomgaard geen wagenweg hadden. Hun uitweg schijnen ze gemeen gehad te hebben "metten tapperije". Zij wil alles onder eede verklaren. Het stuk is onder tekend door Wilm Quirijnssz van der Goye.

Op 11 augustus 1614 is er een "Copie van zeeckere Acte: gelicht u(i)t Gerechts Boeck".

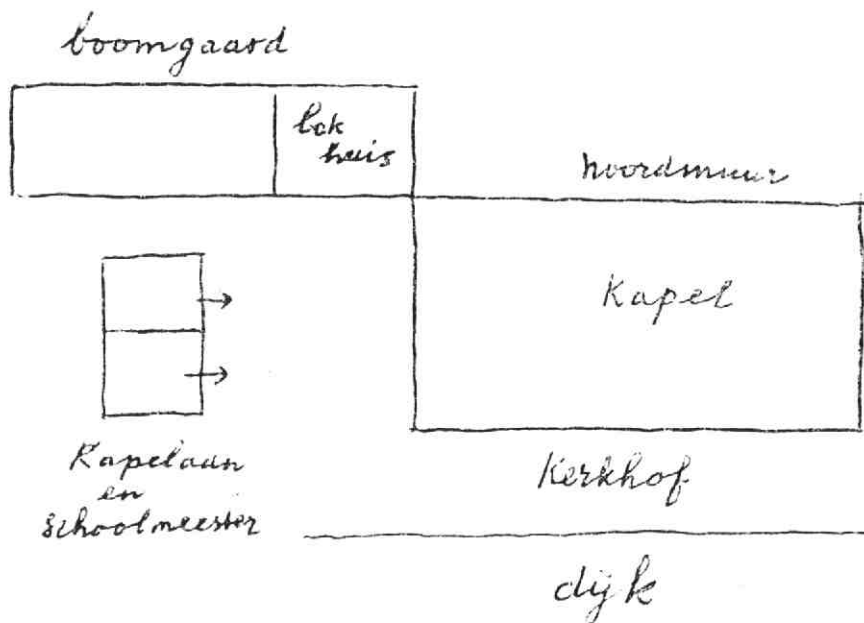
Het meest is ons bekend. Wel valt op dat op 11 aug. 1614 voor den gerechte van Vleuten compareerde: Ghijsbert Adriaenz van Velthuysen die we eigenlijk nog niet eerder leerden kennen of hij zou de eerder genoemde Antonis Adriaen Ghijsbertssen, mede wonende aan de Meerbrugge, geboren op Velthuysen oud omtrent 54 jaar moeten zijn. Met Claes Jacobsz en Cornelis Willemsz verklaarde hij onder eede, dat Sander Cornelisse in zijn leven, bijna "een paer treden uitgesteecken heeft van zijn boomgaard seekere poten/ en daer beffens noch zinnen Noortheyninge uitgesteecken heeft onder zekere gruppels".

Daar zij landen in gebruik hebben, gelegen naast het bedoelde perceel hebben zij daarvan goede kennis. Mr. Willem Quirijnsse van de Goye heeft het blijkbaar hoger op gezocht, want in 1618 vinden we de "Eijsch den E. Hove van Utrecht overgegeven u(i)t den naem ende van wegen Mr. Willem Quirijnsse van der Goye, als possessor van Sinte Antonis Capelle aen de Meern op ende tegens Peter Willemsz als man ende voocht van Peterchgen Claeszaliger gewesene huisvrouw van Cornelisse aen de Meern".

Nu zal ik alleen uit dit stuk releveren wat ons tot nog toe onbekend was. Had ik het kaartje maar gevonden, waarover in een ongedateerd stuk sprake is: "Hierbij ghaet het caertgen van de afgemeten sess marchen lants aen welken Sander en niet comp(eteert); die Capell mit zijn aengelegentheyden enz.," dan kon de juiste situatie beter bekeken worden. Nu is het soms gissen wat

er wordt bedoeld.

Mijn constructie is tot op heden aldus:

In 1618 wordt verteld dat het schoolhuis vervallen is en dat de Impetrant uit goede affectie (bedoeling) die hij tot die gemeente was dragende, wederom een schoolhuis wilde oprichten. Het lijkt of hij nu maar tegelijkertijd de "twee kameren" laat herstellen. Later wordt dit direct teruggenomen met de woorden "Doch en heeft hij Impetrant door belet van de voorschreven actie van de gedaechde tselve niet connen doen". Dan blijkt nog eens duidelijk dat "sijluyden" (Sander en zijn erfgenamen) het oude hofke van de schoolmeester, mitsgaders het "erff of spacie" liggende tussen "t voorschreven school en des possesseurs huys ende die capelle hebben schandelick misbruikt ende occupeert (in bezit genomen)". De conclusie luidt dat hij alle wederrechtelijk in bezit genomen grondgebied moet teruggeven en het nu wederom vernieuwde schoolhuis dadelijk moet evacueren en alle hekken en andere beletselen daar wegnemen.

De heining bij de boomgaard moet anderhalve tree terug en de gedaagde wordt gecondommeerd (veroordeeld) om alle onrechtmatig in bezit genomen stenen te betalen.

Het eerst volgende stuk is van juli 1619 (Oldenbarnevelt onthoofd) en is getiteld:

"Repliek den E. Hove van Utrecht overgegeven uit naam ende vanwege Heer Willem Quirijns en van der Goye so hij procedeert Impetrant (eiser) op ende jegens die finale antwoord denselven Hove geexhibeert (overleggen) vanwege Peter Willemsen zo hij geroepen is gedaagde".

Ook uit dit stuk zullen we alleen het belangrijkste lichten. Het moet duidelijk zijn dat hij, Impetrant, als possesseur van de vicarie, pro sine interesse gequalificeert is om die goederen tot de capellanie behorende voor te staan, en mitsdien niet lijden kan dat iemand anders dezelve incorporeert (inlijft).

Dat des gedaagden voorzaat (Sander Cornelisse) het kerkengoed via factie (metterdaad) heeft geoccupeerd kan hem als successur (opvolger) niet verschonen. Aan des gedaagden voorzaat was precarie (recht verschuldigd wegens gebruik van andermans goed) et ad revocatie (tot intrekken) hem toegestaan een uitpad van tien of elf voeten te gebruiken.

Leuk is het te lezen dat het hofje van de schoolmeester met een doorn (meidoorn) en flierhegge was afgeheind. Ook is er sprake van een toegemetselde deur aan de westzijde van de kapel (was er een andere ingang gemaakt of was de kapel in onbruik?). De gedaagde wordt beschuldigd de waarheid te verdonkeren wat het stellen van heiningen betreft. De gedaagde schijnt enige beloften gedaan te hebben, die hij echter niet effectueert, want de Impetrant had willen eviteren (vermijden) dat hij zijn recht zou moeten zoeken "ad remedium justicia" (door middel van het gerecht). Wel had hij niet alles "met goede ogen aangezien", maar het proces gedilayeert (uitgesteld) op hope dat men alles met "soeticheit" zoude voorkomen.

Impetrant vraagt opmeting van het in erfpacht uitgegeven land en

wel zoals voor alle landen daar omtrent gelegen geldt: tot in de halve lijn.

Dan zal wel blijken dat des ge-daagdes erf groter is dan een halve morgen. Het verschil moet dan toebehoren aan de capellanie. (Jammer dat aan dit stuk vele bladzijden ontbreken).

Dan is er nog een stuk: Aen de Edele Hove provinciaal van Utrecht. Ik dateer dit stuk ca. 1618. Ik word hier weinig wijs uit. Alleen het zinnetje: hoe dat hij suppliant voor jaren bij autoriteit en toedoenen van zijnen patroon, die E(dele) Heer van Brederode, loflicke memorie, enz., acht ik van groot belang. Hieruit blijkt nog eens duidelijk dat Willem Quirijnssz van der Goye door Brederode is beleend geweest met de vicarie. Verder is er sprake van het op zijn kosten optimmeren van een school "tot oeffeninghe van de ontwetende". En tenslotte wil hij de zaak nog bij zijn leven geregeld hebben.

Dan wordt het mei 1631.

Vanuit welke plaats Willem Quirijnssz van der Gooye schrijft blijft in het duister. Zijn schrijven begint met: "Goede ghebuyren aen de Meern". Het komt hem niet gelegen bij het verkiezen van Capell-meesters (kerkvoogden?) in mei present te zijn. Zijn advies is om

i.p.v. Jan Adriaensz Adrianus Ghysbertsen en voor Claes Jacobsz Herman Corn(elisse) te stellen. Dan volgt: "Mitsoock om redene mij moveren (bewegen) in den gewoonlicke Dienst ende toezicht te behouden Cornelis Willemse!

Er rijzen allerlei vragen:

Is de kapel weer voor de eredienst in gebruik? Wat doen de kapelmeesters? Is Cornelis Willemse koster? Hij woonde op de Hochwoert en was in 1614 vijftig jaar, dus nu $55 + 17 = 72$.

Verder is Willem Quirijnssz van der Goye van mening dat het achterste deel van het voormalige schoolhuis degelijk moet worden opgetimmerd en raad dan aan om een en ander met de schout Jan Ghijsbertsz van Schayck te accorderen in overleg met Willem Claesz Molenaarsz inzake "houtwerk als muragayen". Planken en stijlen staan daartoe in de kapel. (wie meer van de timmerman-aannemer Willem Claesz Molenaarsz wil weten leze pag. 23 van mijn boek).

Het slot van het briefje is echt een geestelijke waardig: "Dit doende blijft Gijlieden den Heere bevolen. In gezondheid tot zalig en Amen".

17 augustus 1631

Willem Quirijnssz van der Goye is thans oud en amechtig, gaende op zijn 84ste jaar en onbekwaam om in eigen persoon nog te procederen,

stelt al zijn papieren in handen van de Heer Van Aelst, secretaris van Oudmunster en Schout van Vleuten. Hij zal hem voor den Hove "procuratie ad legitimus" geven. Hij tekent: "U.L.alder Dienstwillighe vrunt en Dienaer Wilm van der Goye. Indertijt Capellaan aen de Meern.

En dan komt de slotacte, 23.8.1631 De boerderij, vroeger in erfpacht uitgegeven aan Alexander Cornelisse en zijn nakomelingen blijkt nu in handen te zijn van Cosijn Adriaensz, possesseur ende Eygenaer, voortijds behoord hebbende in eigendom van de St.Anthonisvicarie. Door bemiddeling van de Heren Capittularen van Oudmunster is men overeengekomen, dat er vanaf de boerderij een uitweg zal komen van 18 voeten breed; naar mijn mening een bestrating. Verderop zal de breedte 13 voeten bedragen en mocht blijken dat dit te smal is, dan moeten de staketsels staande aan het kerkhof zover worden ingetogen dat men er bekwamelijk met een geladen korenwagen door kan rijden. De kosten van aanleg en onderhoud zijn voor de vicarie. Van dit besluit worden twee eensluitende accoorden gemaakt en door beide partijen ondertekend.

Jac. de Bruijn

HERINNERINGEN VAN EEN DORPSBEWONER

Als stadsmens in 1923 te Vleuten gekomen, moest ik aan het buitenleven wel even wennen. Ik meende niet beter te doen dan de mensen in hun eigen omgeving zelf op te zoeken en een praatje te maken. Maar ik was nu eenmaal een "stadse", dus buitenstaander. Niettemin ging ik door en bracht bezoek aan boeren om te gaan "bouwen", d.w.z. land en vee te bewonderen. Daarbij viel het mij op hoeveel arbeid men verrichtte en hoeveel men van zijn vee hield. Ik hoorde tot mijn vreugde een boer zelfs spreken van een "lieve" koe; later bleek dat het beest de voor die tijd hoge hoeveelheid melk van 24 liter per dag produceerde. Dit stemde wel tot nadenken.

In den huize Pleijsier was het een vrolijke boel. Men deed de naam werkelijk eer aan. Er werd vaak plezier gemaakt en vrolijk gelachen. Vader Jan was een pientere baas; zijn vrouw en zonen Jan en Willem en een dochter niet minder. Moeder en dochter hielden de boel binnen bij, vader en zonen zorgden voor het bedrijf. Het gezin leefde van de paardenfokkerij met uiteraard in- en verkoop daarvan, benevens een fouragehandel. Ze woonden in een ruim huis ter plekke waar thans de bejaardenwoningen aan de Dorpsstraat, hoek Camphuysenstraat zijn

gebouwd. Op een dag moest vader P. op het Gemeentehuis zijn en hij vroeg de burgemeester te spreken voor een verbouwingsvergunning, welke hem geweigerd werd. Daarop ontstond een discussie, waarop de burgemeester hem hogal vinnig bejegende. De heer P. liep rood aan en ik als jong maatje vreesde het ergste. Wie schetst mijn verbazing toen de heer P. repliceerde: burgemeester, ik ben nu kwaad, ik zal niet antwoorden, maar ik kom een dezer dagen terug! Dit trof mij zeer en ik nam mij voor dit als leefregel aan te houden. Of mij dit gelukt is, laat ik aan anderen ter beoordeling over.

Bij een geboorte-aangifte kwam een man een kind aangeven. Zoals normaal werd een akte opgemaakt, die "door den comparant en de getuigen" moest worden ondertekend na voorlezing door de ambtenaar van de burgerlijke stand. Toen ik hem de pen toereikte, weigerde hij die zeer beslist onder de uitroep: "Tekenen meneer, nooit van z'n leven. Ik heb eens getekend voor mijn grootjes versterf en toen hebben ze mij belazerd, ik doe het niet meer". Het kostte mij heel wat overredingskracht de man aan het tekenen te krijgen, maar door met hem de pen vast te houden en na hem verzekerd te hebben dat de akte niet meer en niet min-

der inhield dan was voorgelezen, tekende hij toch, zij het aarzelend, doch hij smeet mij de pen voor de voeten.

Op een dag kwamen twee nogal sjofel geklede mannen op het Gemeentehuis om een z.g. ventvergunning te vragen. Op mijn vraag waarmede zij ventten, liet een der mannen mij een sigarendoosje met een handjevol mottenballen zien om die aan de man te brengen, waarop ik de vergunning, à raison van een kwartje uitschreef. Op mijn vraag aan de tweede man naar zijn negotie, antwoordde hij tot mijn verbazing: "Me doene samen, meheer". De tragiek van dit verhaal bereikte zijn hoogtepunt toen na een paar uur twee laveloze mannen op een handwagen werden aangevoerd, die langs de Joostenlaan in kennelijke staat waren aangetroffen; de een volkomen buiten westen, terwijl de ander een fles in de hand hield, daarvan dronken uitriep: "Hé, wat lekker". Ze hadden van het ingezamelde geld een fles spiritus gekocht en die tesamen soldaat gemaakt, waardoor zij al spoedig in bovenvermelde toestand waren geraakt. De politie wist niet beter te doen dan ze over te brengen naar het arrestantenlokaal onder de gemeentetoren om hun roes uit te slapen en ze de volgende dag na een stevige maaltijd en wat mee voor onderweg, goedsmoeds verder te laten trekken.

Ze hadden in tijden niet zo lekker geslapen en gegeten. Men ziet, de tijden zijn niet zoveel veranderd. Kees Valkestijn, alias Kees de Kikker, op wien veel adjectieven van toepassing waren, was zowel beroemd als berucht om zijn literaire bijdragen in een Utrechtse krant en in het bijzonder om zijn rubriek "van de Vleutense torentrens", waarin hij niemand spaarde, vooral de hoger geplaatsten als burgemeester, pastoor en dominee, maar zijn milde humor maakte veel goed en de doorsnee burger, die niet viel onder het mikpunt van zijn snedigheden, genoot er kostelijk van.

Kees was onderwijzer aan de openbare school onder meester Schipper die wel eens moeite had met zijn zeer geavanceerde opvattingen over het onderwijs. Montessori en Jan Ligthart zouden van hem genoten hebben.

Hij was ook lid van de soos, tesamen met burgemeester Hondelink, die hij niet goed kon zetten. Als deze, zoals gewoonlijk, wat later aankwam, riep Kees, "Jongens, pas op, het grote licht gaat aan". Dit kwam de burgemeester ter ore, die op zijn beurt revanche nam. Ook de plaatselijke overheid mocht Kees niet en de hiervoren genoemde daad was o.m. aanleiding, dat, door toedoen van de burgervader, Kees werd ontheven van zijn post als onderwijzer, maar waar men hem niet kon of durfde ontslaan, moest men hem in een andere functie bij de gemeente tewerkstellen en zo werd hij benoemd tot ophaler van as en vuilnis. Uiteraard nam Kees dit niet en hij nam ontslag, waarna hij zich met volle inzet aan zijn literaire arbeid wijdde, o.a. als medewerker aan de destijds zo beroemde revues van Henri ter Hall en Buziau. Op latere leeftijd is hij teruggekomen in Vleuten, na gehuwd te zijn met Mej. van Eijk op Haarzuilens, waar hij in 1952 overleed.

Volgens de destijds vigerende Vogelwet, was het verboden te schieten op kraaien en spreuwen. De boeren zaten echter met hun koren, waarvan het opschietende zaad ter hoogte van 8 à 10 cm. boven de grond door de kraaien werd uitgetrokken en alleen het zaadje werd genuttigd, waardoor veel schade werd ondervonden. De pachters van kersenboomgaarden hadden last van de spreuwen, die bij hele horden op de bomen neerstreken en daar de lekkerste vruchten aanpikten. De Vogelwet voorzag hierin door de betrokkenen een z.g. schietvergunning uit te reiken, welke op aanvraag door de burgemeester werd verstrekt. We kenden onze klanten, dus konden wij de vergunning zo uitschrijven. Een boer, wiens zoon zijn woorden wel eens "vast" hield, als U begrijpt wat ik bedoel, stuurde die zoon voor het gewenste briefje. Hem, en zijn gebrek kennende, vroegen wij vriendelijk wat hij kwam doen. Welnu, hij moest

een v-v-vergunning hebben. Zo, en wat voor een vergunning. Een s-s-schietvergunning. En wat wilt U schieten, waarop het antwoord met achterover gegooid hoofd luidde "ki-ki-ki-kraaien".

Tegenover de geestelijkheid werd de gepaste eerbied in acht genomen, hoewel "men ze ook wel eens in het ootje nam".

Zo is van Ds. Wartenaar het volgende bekend.

Op de Utrechtseweg, halverwege, was een café "Het Zwaantje", waarheen zich een eerzaam timmerman spoedde met zijn gereedschapskist op de schouder, voor een karweitje bij een der naast bij gelegen huisjes. De zieleherder liep op 20 meter afstand achter hem aan om hem van zijn vermeend bezoek af te houden onder het roepen van "pst, pst". De timmerman hield zich O.I. doof en maakte vlak voor het café een hoek van 90° en lachte in zijn vuistje.

Pastoor Ohl leidde met straffe hand zijn parochie, waarvan hij op zijn wijs veel hield, maar men moest wel doen wat hij wenste. Zijn jaarlijks huisbezoek werd wel eens gevreesd. Hij fietste tot op hoge leeftijd door het dorp en als hij halverwege bemerkte, dat hij iets vergeten was, keerde hij midden op straat zijn fiets om en toog terug.

Niets en niemand ontging zijn alziend oog. Wie des zondags niet in de kerk was geweest kon erop rekenen op maandag bezoek te ontvangen om zijn reprimande in ontvangst te nemen en beterschap te beloven.

Stukadoor Hopman was één der zulken, die na op zaterdagavond wat al te diep in het glaasje te hebben gekeken, weleens wilde uitslapen, maar de pastoor was hem voor en kwam hem vóór kerktijd thuis ophalen met de uitnodiging: Hop, hop, Hopman, naar de kerk. En de man ging.

De Heren van het R.K. zangkoor hadden één uitgaansdagje per jaar. De voorkeur ging uit naar Zuid-Limburg en België, waar naast veel moois te zien ook veel plezier te beleven was. Op een tentoonstelling hingen enkele platen van dames in schaarse kleding, die voor de preutse Hollanders nogal gewaagd waren, maar waaraan zij zich en masse vergaaptten. Echter niet zo lang, want pastoor Ohl zag zich genoodzaakt in te grijpen met de opmerking: "Hebben de heren voldoende genoten?", waarna men zich beschaamd terugtrok en de grotten van Han in kroop. Daarna verlustigde men zich in de lachspiegels. Eén ervan was echt; de pastoor zag, meende hij, de plaatselijke zieleherder en stelde hem aan zichzelf voor met de mededeling "Je suis le Curé de Vleuten" (Ik ben de pastoor van Vleuten). Tableau!

De oude veldwachter Jansen had de zorg voor de openbare orde en vei-

ligheid. Ook de zorg voor de jeugd ging hem ter harte. Zo was het de gewoonte, dat de jonge mensen op "de beurs", t.w. de veranda van het oude raadhuis, vlak voor de Herv. kerk, de wederwaardigheden van de dag en de nieuwtjes van het dorp uitwisselden, waarbij menig voorbijganger het ontgelden moest. Dieder Jansen kwam dan om 9 uur uit zijn huisje aan het Haarpad, in vol ornaat en de knuppel aan een touwtje op zijn rug bungelend, enkele malen op en neer lopend, om plots stil te staan en een der bengels te vragen: Vriendje, kan je mij ook zeggen hoe laat het is? Men hoefde alleen maar het hoofd op te heffen om op de torenklok de juiste tijd te zien en gaf ten antwoord: "Het is kwart over negen, Jansen", waarop prompt het antwoord kwam: "wil jullie dan als de mieter zorgen dat je bij je ouwe moer komt". En weg waren ze.

Bij de overgang van oud naar nieuw jaar werd er vaak duchtig geschoten (vuurwerk kende men toen nog niet) maar het schieten was wel verboden. De jonge luiden hadden (met vergunning dan wel klandestien) geweren, dus moest er op oudjaar geschoten worden. Men voerde de veldwachter, die "hem" buiten dienst gaarne lustte, zo dronken, dat deze layeloos op een wagen naar moeder de vrouw werd vervoerd, die hem te bedde bracht. Veldwachter Jansen had nog wel zoveel plichtsbefef, dat hij alsmaar uitriep: "jongens, niet schieten". Men schoot er duchtig op los.

De gebr. Koren waren kundige vakmensen, maar leefden zeer zuinig. Zo vertrouwde de timmerman mij eens toe, dat, als hij per fiets naar de stad reed, hij op de heenweg rechts reed (de wegen waren toen bol aangelegd voor het afstromen van het regenwater) en dus sleet zijn band aan de linker kant af. Op de terugweg ging hij echter links rijden om zijn rechterkant af te slijten. Werd hij daarvoor aangehouden, dan was zijn repliek: "ik ben maar een eenvoudig buitenmens en heb geen verstand van het verkeer".

Zijn broer was metselaar en moest eens aan de buitenzijde van het Gemeentehuis een klein karweitje op knappen. Het Gemeentewapen boven de ingang was wat afgebrokkeld en moest worden bijgesmeerd. De burgemeester gaf in eigen persoon aanwijzingen, de metselaar zakte wat door de knieën om het goed te bekijken, trok zijn pet naar het achterhoofd, waarbij hij verbluft opmerkte: "maar burgemeester, die leeuw hep geen kont". (sic). De burgemeester wist zich geen raad, maar ik kon mijn lachen niet inhouden.

Inleiding en aanleiding

Tijdens de oprichtingsvergadering van de oudheidkundige vereniging Vleuten - De Meern op donderdag 26 maart 1981 werd o.a. een werkgroep in het leven geroepen die zich zou gaan bezighouden met het naspeuren van de geschiedenis van de ridderhofstad "Bottestein". De aanleiding hiertoe was dat iedereen op die vergadering van het vroegere bestaan van het huis afwist, maar dat er in de laatste vijftig jaar nooit veel zinnigs over was gepubliceerd. Het stukje in het "Kastelenboek Provincie Utrecht" uit 1966 en van de hand van Ir. J.D.M. Bardet was nog het meest uitgebreide van recente datum.

De werkgroep heeft éénmaal vergaderd, waarbij al direct drie oude gedrukte bronnen op tafel kwamen. Voor zover ons bekend hebben deze nog nooit geleid tot één publicatie waarin de oude gegevens met elkaar werden vergeleken of elkaar aanvulden.

In de hierna volgende schets gaan we dat doen, maar niet nadat we nog andere bronnen hebben geraadpleegd. In de tekst worden

er enkele genoemd; aan het einde van het artikel volgt een complete literaturopgave. Deze schets is een eerste aanzet tot iets dat, naar wij hopen, ooit zal uitgroeien tot een gedegen studie over de ridderhofstad die eeuwen lang, samen met de oude dorpskerk, het monumentale gezicht van Vleutens dorpscentrum heeft bepaald.

Ligging

De ridderhofstad Bottestein (een enkele maal ook gespeld Bottesteyn, maar nooit Bottenstein zoals het gemeentelijke straatnaambord ons meedeelt) was gelegen 350 meter ten zuiden van de Vleutense dorpskerk op de plaats van de woning Stationsstraat 44 - 46, achter het huis Stationsstraat 48 en achter de werkplaats van Wieman en Sluijs, Stationsstraat 52.

Volgens een anonieme afbeelding uit plm. 1570 (waarover straks meer) lag het huis met de voorzijde naar wat nu Botte(n)steinweg heet. We zien op de afbeelding de spits van de kerktoeren rechts achter het kasteel. In 1570 bezat de Vleutense kerk nog een hoge spits, doch deze is in 1674 omgewaaid tijdens hetzelfde noodweer dat het schip van de Utrechtse Domkerk verwoestte.

Het kaartje van de gemeente Vleuten dat voorkomt in de "Kuiper-atlas" uit 1867 (uitgave Hugo Suringar te Leeuwarden) noemt een huis Bottestein aan wat thans de Wilhelminalaan heet, pal naast het zogenaamde "Appellaantje". Dat Appellaantje is nu nog herkenbaar als een iets verhoogd dijkje dat van de Wilhelminalaan naar het "Huis te Vleuten" loopt. Tot voor een aantal jaren was het nog een echt laantje met een dubbele rij appelbomen. Nu is daar nog maar één rij van over.

Misschien was er omstreeks 1867 inderdaad iemand die zijn huis naast het Appellaantje "Bottestein" noemde, maar de eeuwenoude ridderhofstad heeft hier beslist niet gelegen.

1. Bottestein "in welstand" anno 1570. In de tekst zijn we ervan uit gegaan dat de afbeelding ook werkelijk uit dat jaar dateert om de zaak eenvoudig te houden. Maar dat is helemaal niet zeker. De anonieme afbeelding kan bijvoorbeeld een wat primitieve copie zijn van het niet meer te achterhalen origineel van Roeland Roghman en uit veel latere jaren dateren.

Aanzien van het huis

Oude afbeeldingen hebben het risico dat ze niet altijd even betrouwbaar zijn. We zien dat bijvoorbeeld duidelijk aan de vele prenten die van "Den Ham" zijn gemaakt. Er zijn twee gravures bekend die weliswaar de hand van een vakman verraden, maar waarop de donjon - de hoge toren die ons nu nog rest - veel te laag en te dik is afgebeeld.

Van het huis Bottestein "in welstand" kennen we voorlopig maar één anonieme afbeelding, uit omstreeks 1570 zoals reeds gezegd. Vergelijkingsmateriaal is er niet zodat we op dit ogenblik op die ene afbeelding aangewezen zijn. Een afbeelding overigens die iets primitiefs heeft: we kijken van enige hoogte op het huis néér, we kijken over de muur om het voorplein een beetje op de binnenplaats en zien de vaste brug nogal van boven. Een dergelijk onwaarschijnlijk perspectief komt bij de afbeeldingen van bijvoorbeeld Roeland Roghman of Jan de Beyer en zijn tijdgenoten niet voor.

We moeten het er voorlopig maar mee doen.

Wat zien we?

Het kasteel bestond uit een woonvleugel van twee verdiepingen hoog achter een smal ommuurd voorplein. De woonvleugel had een gekanteelde borstwering, het hoge zadeldak bezat twee kleine dakkapellen en twee schoorstenen van ongelijke hoogte. Aan de linkerkant van het voorplein en aan de achterkant aansluitend aan de woonvleugel stond het onmiskenbaar oudste gedeelte van het kasteel: een rechthoekige woontoren, twee verdiepingen boven een souterrain met gekanteelde borstwering, uitgekraagde hoektorentjes en gedekt door een hoog zadeldak met twee windwijzers, dwars op de woonvleugel.

In de binnenhoek was een slanke, waarschijnlijk vierkante traptoren gebouwd, hoger dan de woontoren en bekroond door een slanke, zeer hoge spits met vier dakkapellen.

De muur om het voorplein had geen kantelen maar was wel zo hoog dat een toegangspoort nodig was om het voorplein te betreden. Vlak voor de poort lag een ophaalbrug aan het einde van een vrij lange vaste brug over de aan de voor- en rechterzijde brede gracht. In de muur om het voorplein zijn links en rechts van de toegangspoort nog twee kleine ramen zichtbaar van dezelfde afmeting als die van het souterrain (kelder-verdieping?) van de woontoren. Rechts van de woonvleugel zijn nog twee aangebouwde, bijna tot het dak reikende steunberen herkenbaar. Rondom de gracht tenslotte loopt een aan twee zijden

door hoog geboomte omzoomd wandelweggetje.

Als we de afbeelding mogen geloven, was het kasteel vanuit het dorpscentrum nabij de kerk vrijwel onzichtbaar door omringende begroeiing.

Is deze tekening compleet? Het kan haast niet. In de onmiddellijke nabijheid moet op z'n minst een dienstgebouw of een boerderij gelegen hebben. Bovendien zal het huis in de loop der eeuwen veranderingen hebben ondergaan. Het zal begonnen zijn - na misschien een nog simpeler voorganger - met een eenvoudige woontoren. Een stadium dat, zoals bekend, het "Huis te Vleuten" nooit heeft overschreden. We komen hier, wat Bottestein betreft, nog op terug.

Overigens blijkt volgens Bardet in het "Kastelenboek Provincie Utrecht" op bladzijde 359, dat Bottestein in welstand ook door Roeland Roghman is getekend. Onjuist is evenwel dat de afbeelding die in dat kastelenboek voorkomt, van de hand van Roghman is. Bardet is hier even in de war. Die afbeelding van Bottestein door Roghman is in particulier bezit terecht gekomen en schijnt niet meer te achterhalen.

Tot zover Bottestein "in welstand".

In het Koninklijk Huisarchief te Den Haag zijn twee afbeeldingen van Bottestein aanwezig die niet meer te zien geven dan een rechthoekig gebouw van ruim één verdieping hoog, gedekt door een afgewolfd zadeldak met op de nok twee vazen. Op enige afstand ligt een boerderij.

Het zijn respectievelijk een tekening in O.I. inkt van Cornelis Pronk uit 1731 en een ongedateerde aquarel van Dirk Verrijk.

Merkwaardig is dat het standpunt van deze twee afbeeldingen vrijwel overeenkomt. Verrijk stond iets meer naar rechts, zodat bij hem iets meer van de voorgevel van de boerderij te zien is. Bovendien beeldde hij Bottestein iets meer "in groothoek" af, zodat de bomen, die op de tekening van Pronk een schaduw over het huis werpen, ook te zien zijn. Er ligt weinig tijdsverschil tussen beide afbeeldingen. - Dat bij Pronk twee en bij Verrijk drie ramen in de rechter zijgevel van de boerderij zijn afgebeeld laten we maar even rusten. -

Het ontbreken van het kapje op de schoorsteen en de iets hogere en vollere bomen rechts naast de boerderij zouden er op kunnen wijzen dat de afbeelding van Verrijk iets jonger is dan die van Pronk.

Of het eenvoudige rechthoekige gebouw van deze afbeeldingen een restant van het kasteel uit 1570 is of een op laatstgenoemde afbeelding niet voorkomend bijge-

bouw, is voorshands niet duidelijk. Tenslotte nog dit:

De afbeeldingen van Pronk en Verrijk zijn volkomen in tegenpraak met wat de hierna geciteerde "Geheym-schrijver" vertelt.

Oude beschrijving van het huis

De oudste beschrijving van Bottestein die ons tot op dit ogenblik bekend is is die van de "Geheym-schrijver van Staat en Kerke der Vereenigde Nederlanden", uitgegeven bij Jacob Cornelis ten Bosch, boekverkoper in de Choorstraat te Utrecht in 1760.

Nadat deze Geheym-schrijver iets meegegeeld heeft over achtereenvolgens het Huys te Vleuten, Huys den Eng, Huys ten Ham en Huys te Voorn schrijft hij - en het klinkt ons bijna ongeloofwaardig in de oren - "Maar boven deese alle is de Riddermatige Hofstad Bottestein aanzienlijk, en ook hier te vinden, geene de minste, en mag van wegen de bezittinge van de Hoog Mogende Heer Jacob van Utenhove, Gecommitteerde ter Vergadering van de Heeren Staaten Generaal, gepresen worden, ..."

We herhalen een beetje in de taal van nu: "Maar boven deze alle is de ridderhofstad Bottestein aanzienlijk geene de minste en mag ..... gepresen worden".

We zullen naar 20-e eeuwse normen maar niet aannemen dat Jacob van Utenhove de Geheym-schrijver heeft betaald voor een extra gunstige beschrijving van zijn bezit. We mogen er dus gerust op vertrouwen dat volgens die "Geheym-schrijver" Bottestein, in vergelijking met de andere Vleutense en Meernse Ridderhofsteden, een opvallend fraai kasteel geweest.

Waarom geen bekende gravure ?

Ja, dat is vreemd. Iedereen die zich ook maar een beetje heeft geïnteresseerd in de geschiedenis van Vleuten, De Meern en Haarzuilens, kent de gravures die van Vleuten, Meeren, de Haar en omliggende ridderhofsteden en kasteeltjes door Jan de Beyer (1703 - na 1773) zijn gemaakt; alle gedateerd 1744.

Bottestein ontbreekt in deze serie hoewel de Geheym-schrijver nog in 1760 Bottestein "boven deese alle aanzienlijk" noemt. "De teegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden", twaalfde deel provincie Utrecht, verscheen in 1772. Daarin staat op bladzijde 197 te lezen ".....doch het huis zelf is reeds voor eenige jaren weggebroken." "Het Verheerlijkt Nederland of Kabinet van Hedendaagsche Gezigten", waaruit de genoemde gravures van Jan de Beyer afkomstig zijn, is uitgegeven "Dienende tot Opheldering der Beschrijvinge van den Tegenwoordigen Staat der Vereenigde Nederlanden". Aan de hand van wat we gelezen en gezien hebben kunnen we de volgende

conclusie trekken: De Geheym-schrijver heeft zijn verhaal al geschreven, tientallen jaren voordat het in 1760 werd uitgegeven. Cornelis Pronk (1691 - 1759) zag in 1731 slechts een eenvoudig huis dat hij plichtmatig in beeld bracht. Dirk Verrijk deed enkele jaren later hetzelfde. Maar ..... de gravures van Jan de Beyer zijn gemaakt naar tekeningen van Hendrik Spilman (1721 - 1784). Wat hun beider leermeester Pronk op eigen initiatief tekende stond buiten de opdracht die uitgever Isaak Tirion aan zijn tekenaar Spilman en graveur De Beyer had gegeven. Spilman zag niets bijzonders en tekende Bottestein niet; Jan de Beyer heeft er dus nooit een gravure van kunnen maken.

Een aanvechtbare conclusie? Misschien, maar het is een mogelijke verklaring voor het feit dat van Bottestein geen 18e eeuwse gravure bekend is.

Eigenaren en bewoners

Eerst een algemene opmerking.

Bij geschiedschrijvingen komt het veelvuldig voor dat bepaalde gegevens die vroeger zijn gepubliceerd, in latere publicaties vrijwel ongewijzigd terug te vinden zijn. Zo'n "latere publicatie" bevat dan vaak onjuiste mededelingen omdat de schrijver geen rekening heeft gehouden met nieuwe ontdekkingen die in de tussenliggende periode zijn gedaan en die héél ergens anders zijn te lezen.

Voor het weergeven van een zo betrouwbaar mogelijk stuk geschiedenis is het dus nodig om over zoveel mogelijk oude bronnen te beschikken. Voor dit hoofdstuk hebben we vier oude gedrukte bronnen naast elkaar gelegd en met elkaar vergeleken. Ze dateren uit 1760, 1772, 1840 en 1912. Vooral deze laatste is belangrijk: "Bijdragen tot de Geschiedenis der Utrechtsche Ridder-

hofsteden en Heerlijkheden" door Jhr. Mr. E.B.F.F. Wittert van Hoogland, tweede deel, uitgegeven te 's Gravenhage in 1912. "Wittert" is een erg belangrijke informatiebron waar je niet omheen kunt. Maar "Wittert" was vóór alles een genealoog: hij schrijft uitsluitend over families, verervingen en dergelijke. Over hoe het huis er uit zag en of het "überhaupt" nog bestond schrijft hij niets.

Over de families die Bottestein ooit hebben bezeten schrijft hij erg uitgebreid. Hij noemt uit elk gezin alle kinderen en aanverwanten, hoewel hij in het algemene voorwoord zegt "dat hij niet volledig is en zich heeft moeten beperken".

Wij hebben ons in deze beschrijving van Bottestein nog meer beperkt en al die kinderen uit de meestal grote gezinnen niet genoemd. Wie er meer over wil weten slaat er "Wittert" - ter inzage op het Rijksarchief te Utrecht - maar op na.

Een tweede opmerking.

De gegevens over de eigenaren zijn rechtsstreeks of via-via afkomstig uit (eeuwen) oude ambtelijke stukken.

Achtergrondinformaties staan daar niet in; anecdotes al helemaal niet. De opsomming van eigenaren kan dus nauwelijks meer zijn dan een droge lijst van familierelaties en transacties. Excuses dus voor de hierna volgende saaie mededelingen. Toch nog even een derde opmerking vooraf.

De eerste regel van de hierna volgende eigendomsverhoudingen en familiebetrekkingen kan al moeilijkheden geven; "Het huis Bottestein was leenroerig aan het huis Den Ham". Wat dit betekent vinden we omschreven in het boek "Ridderschap" door Jkvr. Dr. J.M. van Winter. Op bladzijde 10 schrijft ze: "De normale verhouding tussen vrije mensen van verschillend sociaal niveau was immers in de middeleeuwen de leenverhouding,

waarbij de zwakkere partij de eed van trouw aflegde aan de sterkere en daarvoor in ruil een stuk land kreeg als leen".

Hoewel de verhouding tussen leenheer en leenman in de loop der decennia veel soepeler werd, moeten we allerlei transacties in die tijd toch zien in een bepaalde "leen"-verhouding. "Leenroerig aan" is dus min of meer synoniem aan "leenman van". En "overdragen ten behoeve van" kan worden vertaald in "mijn rechten en plichten geven aan".

We zeggen het te eenvoudig, dat weten we. Maar over die ingewikkelde rechtsverhoudingen in de middeleeuwen en vele jaren daarna is het laatste woord beslist nog niet gesproken.

Hierna dus eindelijk de "Eigenaren en bewoners".

Het huis Bottestein was leenroerig aan het huis Den Ham. Op 3 september 1469 wordt als eigenaar genoemd Jan (Johan) Utenham. (Van vroegere jaren is tot nu toe niets bekend). Jan's dochter Mechteld trouwde met Godert de Coninck waardoor het huis aan het geslacht De Coninck kwam.

Toen hun zoon Frederik het huis in bezit had, werd het in 1538 erkend als "Riddermatige Hofstad" = "Ridderhofstad".

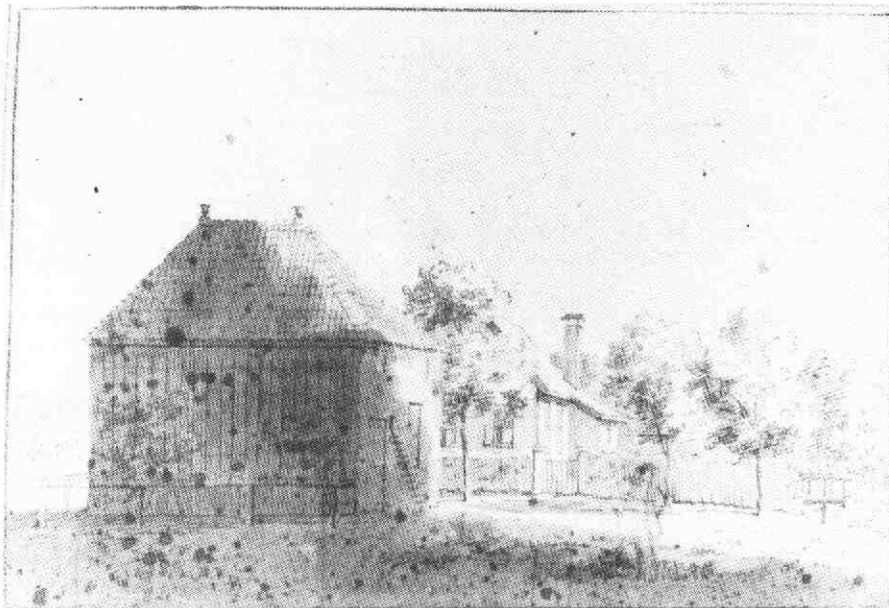
Frederik's zoon, Beernt de Coninck droeg op 28 april 1568 het goed (huis met bijbehorende landerijen) op ten behoeve van Mr. Gelyjn Schrijvers. Op 25 februari 1584 kwam het in het bezit van Gerbrand Verduin en op 11 of 13 februari 1611 in het bezit van Henrica van Schoordijk, gehuwd met Florens van Meyerden van de Ven, heer van Zegwaard.

Na haar overlijden in 1629 kwam het goed in het bezit van hun zoon Adolf van Meyerden van de Ven.

De voogd over de minderjarige kinderen van deze Adolf heeft het goed op 24 februari 1640 opgedragen aan Herman Valkenaar. Drie dagen later ging het goed over naar zijn broer Hendrik Valkenaar.

Op 25 juli 1670 werd Hendrik's zoon Carel eigenaar van Bottestein. Zijn erfgenamen droegen het goed op 17 oktober 1685 over aan Pieter Hendrik van Ravenswaay.

Deze overleed kinderloos in 1703 en op 20 oktober 1705 kwam Bottestein in het bezit van zijn broer Arnold IJsbrand van Ravenswaay.

Bottestein.

2. Bottestein in 1731, tekening van Cornelis Pronk.

"Bij overdracht", volgens oude stukken, kwam daarna Bottestein op 27 juli 1709 in het bezit van Hendrik van Utenhove, heer van Amelisseweerd.

Deze Hendrik Baron van Utenhove was een belangrijk man: president van de Heeren Edelen en Ridderschappen in het land van Utrecht en Luitenant-Generaal der Infanterie van de Staat der Verenigde Nederlanden. Hendrik van Utenhove deed op dezelfde 27 juli het goed over aan zijn zoon Maurits Filibert van Utenhove, die, volgens van der Aa, de eerste was die de naam "Utenhove van Bottestein" aannam. Hij was "Majoor en Kapitein van het Regiment zijns vaders". In november 1709 werd hij in de Ridderschap van Utrecht opgenomen. Dat was ook het gevel met zijn zoon Jakob van Utenhove van Bottestein in 1734.

In 1767 wordt ook nog Jakob's zoon Maurits Karel van Utenhove van Bottestein met het goed beleend, maar "het huis zelf" is dan "reeds voor eenige jaaren weggebroken".

De oudste zoon van Maurits Karel, Maximiliaan Louis Baron van Utenhove van Bottestein is de laatste eigenaar van het Vleutense goed uit dit geslacht.

Tijdens zijn leven verschijnt in 1840 het "Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden" door A.J. van der Aa, waarin over Bottestein o.a. valt te lezen dat van het kasteelcomplex nog een bouwhuis over is en dat het grondgebied een oppervlakte van 3 bunder en 46 roeden beslaat.

Op 29 september 1855 verkoopt

Maximiliaan Baron van Utenhove het goed Bottestein aan Jhr. Willem Eliza Ram. Deze is rentenier, oud-wethouder van Utrecht, woont aldaar, is 69 jaar oud en koopt het geheel voor f. 6.200,-. Maar Jhr. Willem Ram overlijdt al op 16 juni 1856 in zijn landhuis "Het Hoogeland" dat nog steeds bestaat: het in 1830 gebouwde huis ten zuidoosten van de kruising Biltstraat - spoorlijn.

Op 26 november 1861 wordt per acte van scheiding het uitgebreide bezit van wijlen Jhr. Willem Ram verdeeld onder zijn weduwe en de kinderen. Het grondgebied van Bottestein blijkt in 1855 door voorgaande verkopen al te zijn ingekrompen tot 1 bunder, 37 roeden en 97 ellen. Het overgebleven bouwhuis met zo'n 1 1/2 hectare grond wordt geërfd door de tweede zoon Jhr. Karel Jacob Adriaan Hendrik Ram, 32 jaar oud. Zijn vrouw, Pauline Madeleine Rose verwacht dan haar tweede kind. Deze eerste zoon wordt geboren op 7 december 1861 en zal, voorzover wij nu weten, de laatste "Heer van Bottestein" worden. Nog op 1 oktober 1911 wordt hij zo genoemd. Hij is met zijn 50 jaar dan al gepensioneerd kapitein van het Regiment Grenadiers en Jagers.

Het Wapen van Bottestein

De ridderhofstad Bottestein heeft - natuurlijk - een wapen gehad, maar welke familie dit wapen voerde is ons voorlopig nog onbekend. Eigenlijk weten we ook niet precies

hoe het wapen er uit zag. We kennen namelijk twee verschillende beschrijvingen:

Van der Aa in 1840: "Het wapen van Bottestein bestaat uit een wit veld, waarop twee roode botten (visch) naast elkander en regtstandig op den staart staande".

Wittert van Hoogland in 1912 en Bardet in 1966: "Wapen: in rood een zilveren bot".

Voer voor genealogen.....

Nogmaals de ligging van het huis met omgeving

In de verkoopacte van 29 september 1855 worden de grenzen van het grondgebied van Bottestein - destijds voor iedereen duidelijk - aangegeven: "Ten oosten door de Alendorperwetering, ten zuidoosten door de heer P.M. van Bijlevelt, ten zuiden den spoorweg, ten westen de erven van de heer E.P. van Nes van Meerkerk en ten noordwesten Hendrikus Muyterman en de weduwe en kinderen van de heer J.H.J. van Bijlevelt".

Van deze grenzen zijn nu nog direct herkenbaar de spoorlijn ten zuiden en de Alendorper (nu: Vleutense) wetering ten oosten. Wanneer we de oppervlakte van rond 1 1/2 hectare ten noordwesten van deze grenzen uitzetten komen we tot de redelijk aanvaardbare veronderstelling dat de westgrens ongeveer wordt gevormd door de huidige Stationsstraat en dat Puntenburg er niet meer bijhoorde.

3. Bottestein, ongedateerd, aquarel door Dirk Verriek.

Deze oude boerderij moet dan in 1855 in het bezit zijn geweest van P.M. van Bijleveld. - Hoe dat precies zat kunnen we op ons gemak bekijken en opmeten op de nieuwe plattegrond van Vleuten - De Meern die dit voorjaar is verschenen.

Na 1861 wordt van het grondgebied van Bottestein regelmatig een perceeltje verkocht. Het bouwhuis schijnt zelfs nog te hebben bestaan tot na 1900. Bij het kadaster en in het Gemeente-archief zal daar nog wel het een en ander over te vinden zijn. Maar van het riddermatige goed Bottestein zal dan wel nauwelijks meer worden gesproken.

Tot besluit

In de voorgaande schets hebben we een aantal verspreide informatie bijeengebracht en met elkaar vergeleken. We hebben hierdoor een veel completer beeld van de ridderhofstad Bottestein kunnen geven dan ooit tevoren werd gepubliceerd. Als enig tastbaar bewijs zijn enkele bakstenen bewaard gebleven die bij tuinwerkzaamheden in juni 1981 naar boven kwamen.

Vleuten, juli 1981

Klaas B. Nanning.

Geraadpleegde bronnen

1. Geheym-schrijver van Staat- en Kerke der Vereenigde Nederlanden, Beginnende met die van de Provincie Utrecht. Te Utrecht bij Jacob Cornelis ten Bosch, Boekverkoper in de Choorstraat, 1760. Blz. 196. Lichtdrukken van het origineel in het bezit van A. Goudappel te Vleuten.
2. Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden. Te Amsterdam bij de Wed. Isaak Tirion. 1772. Twaalfde deel blz. 197. Opnieuw uitgegeven door de Europese Bibliotheek te Zaltbommel in 1965. Deze heruitgave o.a. in het bezit van A. Goudappel en de schrijver.
3. Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden. A.J. van der Aa, 1840. Gebruik gemaakt van een uittreksel van A.I.J.M. Schellart, oud-directeur van de Nederlandse Kastelenstichting, gericht aan A.J. van Zoeren te Vleuten. Het origineel is te raadplegen in het Rijksarchief te Utrecht.
4. Bijdragen tot de Geschiedenis der Utrechtse Ridderhofsteden en Heerlijkheden door Jhr. Mr. E.B.F.F. Wittert van Hoogland, Tweede deel, 1912 te 's-Gravenhage. Blz. 292 - 302. Rijksarchief te Utrecht.
5. Kastelenboek Provincie Utrecht door Jhr. Mr. Dr. J.R. Clifford Kocq van Breugel, 4e druk, herzien en uitgebreid door Ir. J.D.M. Bardet. Uitgave van Kemink en Zoon, Domplein 2, Utrecht, 1966. Vierde druk o.a. in het bezit van A. Goudappel en de schrijver. Vijfde druk uit 1975 lag enkele jaren geleden bij "De Slegte". Vierde druk blz. 34 - 35.
6. Periodiek "Onze Gemeente", contactorgaan tussen overheid en inwoners, uitgave gemeente Vleuten - De Meern. Zesde jaargang, nr. 4, juli 1970, blz. 10. In het bezit van de schrijver Gemeente-archief en vermoedelijk vele ingezetenen van Vleuten - De Meern.
7. Jaarboek Oud-Utrecht 1949, blz. 91. In de voetnoten van het artikel door Dr. W. van Iterson - voor ons onbelangrijk - wordt o.a. gewezen op het nog bestaan van archieven van Huis Den Ham, waarin Bottestein vaak wordt genoemd. Deze bron hebben wij voor het voorgaande artikel niet geraadpleegd, maar wel even opgezocht omdat ze in het "Kastelenboek Provincie Utrecht", 4e druk op bladzijde 35 wordt genoemd.
8. Ridderschap door Jkvr. Dr. J.M. van Winter. Fibulareeks 11, uitgave van C.A.J. van Dishoeck, Bussum, 1965. In het bezit van de schrijver.
9. Verkoopacte d.d. 29 september 1855. Lichtdruk van het origineel in bezit van A.J. van Zoeren te Vleuten.
10. Acte van scheiding en verdeling van de boedel van wijlen W.E. Ram d.d. 26 november 1861. Lichtdruk van het origineel in het bezit van A.J. van Zoeren te Vleuten.
11. Nederland in de Prentkunst door P.T.A. Swillens. Heemschutserie deel 43, uitgave van Allert de Lange, Amsterdam, 1945. In het bezit van de schrijver.

EEN DORP VERANDERT

Waar ?

(Reactie s.v.p. bij de redactie !)

Foto: K. B. Nanning,
Vleuten